

Innspill til stortingsmelding om kunstnerpolitikk

Innspillet tar forbehold om fylkesrådets godkjenning 20.10.2022.

Viken fylkeskommune takker for muligheten til å komme med innspill til stortingsmelding om kunstnerpolitikken. I dette innspillet svarer vi ut spørsmålene i brevet fra dere og trekker frem hvilke utfordringer og muligheter vi ser fra Viken fylkeskommune sitt ståsted og noe av det vi erfarer i daglig dialog med kulturaktører i vår region.

Hva er de største utfordringene for at flere kunstnere og kulturarbeidere skal kunne bo og virke i deres region/landsdel?

Særlige utfordringer som gjelder i Viken og kunst- og kulturfeltet

Viken fylkeskommune omfatter 23,5 prosent av Norges befolkning, med en relativt stor andel unge, og en mangfoldig befolkning. Med beliggenhet rundt Oslo, har fylket både fordeler og ulemper på kulturområdet. Vikens befolkning både produserer og konsumerer kulturtjenester i Oslo, men store deler av Vikens befolkning tar ikke del i dette. Kulturlivet i Oslo har en sterk tiltrekningskraft, og dominerer på alle kulturparametre i forhold til Viken. Ulik statistikk belyser dette:

- Kultursektoren i Norge omsatte for om lag 40 milliarder NOK i 2019, Oslo for 20 milliarder og Viken for 5 milliarder (Kilde: Menon Economics)
- Kulturbedriftene i Viken er gjennomgående mindre, med lavere omsetning, lavere verdiskaping, færre andel private og større andel stiftelser/foreninger enn Oslo. (Kilde: Menon Economics)
- Viken er mer et kunstnerfylke enn et kulturnæringsfylke, hvor visuell kunst er dominerende, mens scenekunstmrådet står særlig svakt. Årlig inntekt til kunstnere er dog mer likt i hele landet, men høyest i Oslo og lavere i Viken. (Kilde: Menon Economics)
- Andelen av tilskuddsmidler over statsbudsjettet og gjennom Kulturrådet og NFI, som tildeles aktører i Viken er lavt i forhold til resten av landet. (Kilde: Statsbudsjettet, Telemarksforskning, Norsk kulturindeks m.m.).

Sett fra Viken fylkeskommunes ståsted er det nødvendig med større bevissthet om at fordelingen av nasjonale og statlige midler og offentlig tilrettelegging i større grad må skje over hele landet, og at Viken sine særlige utfordringer som omland til hovedstadsregionen også må vies oppmerksomhet.

Bærekraft og langsiktige utviklingsmål for samfunnsutviklingen

Viken fylkeskommune legger FNs bærekraftsmål til grunn for samfunnsutvikling i regional planlegging, med vekt på sosial, økonomisk og miljømessig bærekraft. Det innebærer utvikling av kommunene rundt Oslo som attraktive og inkluderende bo-, oppvekst-, arbeids og næringsregioner. Kultur er viktige verktøy for å skape trygge møteplasser, toleranse og åpenhet i lokalsamfunn, og for å

KULTUR Avdeling for kunst og kultur

Postadresse: Postboks 220, 1702 SARPSBORG

Besøksadresse: Galleri Oslo Schweigaards gate 4, 0185 OSLO

Telefon: 32 30 00 00

E-post: post@viken.no

Internett: www.viken.no

Org.nr.: 921693230

motvirke utenforskap. Vi ser at kulturområdet også har utfordringer i forhold til å lykkes bedre med mangfold, integrering og inkluderingen for å redusere segregeringen på alle nivåer i kulturlivet. Viken fylkeskommune mener at kulturområdet har en sentral plass i de langsiktige målene for samfunnsutviklingen, og at samfunnsutfordringene løses best i et samarbeid mellom forvaltningsnivåene, der både kommuner, fylkeskommuner og staten er gitt en rolle i. Viken fylkeskommune mener at regionale kulturfond er en vei å gå for å støtte opp under regional og lokal kulturpolitikk.

Utfordringer for kulturnæringer og kunstnerisk virksomhet

Svært mange kunstnere er enkeltpersonforetak og mangler deler av den sosiale infrastrukturen som næringsliv og arbeidere forøvrig har tilgang til. Det er både kostbart og risikofyllt å drive som selvstendig næringsdrivende. Fylkeskommune ser at fellesverksteder og atelierfelleskap, kan bidra med infrastruktur, kollegialt felleskap og synergier som gir lavere kostnader og bedre tilgang til salg og oppdrag.

- Bo- og levekostnader er høye i sentrale deler av Viken, og er ofte en barriere for kunstnereablering.
- Særlig i/rundt de sentrale regionale byene ser vi at etterspørselen etter fellesverksteder er høy, men også at disse sliter med marginal økonomi og lite midler til utvikling. En styrking av finansieringsordninger som omfatter disse, vil bidra til økt nyskaping, at flere kunstnere kan bo og virke i Viken.
- Kunstnerfelleskapene har et større potensial enn de i dag får realisert i forhold til markedsutvikling og deltakelse i nasjonale og internasjonale utviklingsprosjekt.

For å styrke et bredere spekter av kulturnæringer, er det viktig at det finnes innovative miljøer som tiltrekker seg talenter og samler aktører innen alle kunstarter, også tverrestetisk. Viken fylkeskommune ser at byer som for eksempel Lillestrøm, Drammen, Sandvika, Fredrikstad, og Halden bruker kunst og kultur for å skape identitet, attraktivitet, bolyst og arbeidsplasser. Viken fylkeskommune samarbeider med disse miljøene om nettverksarbeid og bransjeutvikling, hvor utviklingsmidler kan bidra til samarbeid, kunnskapsdeling og kompetanseutvikling slik at aktører kan øke sin innovasjonstakt og konkurransekraft.

Viken fylkeskommune overtok midler fra Kulturrådet til bransjeutvikling innenfor kulturelle og kreative næringer i 2021. Fylkeskommunen har til delvis forsterket ordningen, etablert samarbeid med andre relevante virkemiddelaktører, og etablert bransjenettverk for erfaringsutveksling og kompetanseheving, og opplever nå langt flere søkere enn tidligere på ordningen. Erfaringen viser at mobilisering er lettere å få til på regionalt nivå. Vi har mottatt langt flere søknader, opplevd større mobilisering, mer samarbeid og mer kunnskapsdeling nå enn når midlene var forvaltet sentralt.

- En utfordring for kunstnere og utøvere er at de har lav kompetanse og liten bevissthet rundt forretningsutvikling og rettighetsproblematikk, og går glipp av inntektsmuligheter. Regionale kompetansesentre og nettverksorganisasjoner innen ulike kunstarter er viktige aktører i kulturnæringsmiljøene, for å bistå bransjeaktører med kompetanse.
- Viken fylkeskommune er sammen med musikkontorene MØST og ØKS i ferd med å gjennomføre en mulighetsstudie for musikkfeltet i Viken. Studien har i stor grad fokus på det frie profesjonelle musikklivet. Dette omfatter frilansmusikerne i Viken som beveger seg mellom et utall av uttrykk, sjangere og stilarter. Foreløpige funn i undersøkelsen gir interessant kunnskap for politikktutvikling på området:

- *Enkeltpersonforetak er den vanligste formen for tilknytning til arbeidslivet blant musikerne i Viken. Det er svært få ansatte musikere og mange musikere utfører oppdrag på bakgrunn av at de kan fakturere oppdragsgiver enten den er privat eller offentlig.*
- *En større andel av musikerne i Viken livnærer seg av musikken alene, men for mange er også inntekt fra musikkrelatert arbeid en vesentlig andel av deres totale inntekt.*

Musikkrelatert arbeid her kan være pedagogisk virksomhet eller oppdrag for Den kulturelle skolesekken eller Den kulturelle spaserstokken.

- *Live-virksomhet (konserter, festivaler og event) er gjennomsnittlig musikernes største inntektskilde, etterfulgt av pedagogisk virksomhet. Langt de fleste musikerne oppgir å spille konserter, på festivaler og liknende event som den største inntektskilden.*
- *Om lag halvparten av musikerne tilknyttet Viken har høyere utøvende utdanning, og 30% har annen høyere utdanning som de anser relevant for sin musikkvirksomhet. Høyere utøvende utdanning er vanligst blant musikk lærerne.*

Musikkbransjen har mistet inntektsmuligheter som følge av utvikling av strømmetjenester, digitaliserte forretningsmodeller og store globale aktører.

- Det er viktig at staten samarbeider med EU og andre land om innføring av digitalmarkedsdirektivet og sikring av rettighetshaveres vederlagsordninger.
- Honorar- og vederlagsordninger bør følge lønns- og prisvekst, slik at kunstnerøkonomien kan følge den generelle utviklingen i samfunnet.

Film og spill bransjen har stort utviklingspotensial i Vikens mangfoldige befolkning. Viken fylkeskommune satser særlig på unge talenter og støtter aktører på vei inn i bransjen, og har programmer som fremmer likestilling og nye stemmer.

- Det er en utfordring i Viken at fylkets unge aktører på filmfeltet ikke har samme tilgang på de filmpolitiske virkemidler (fordelingen fra staten gjennom regionale filmsentre) som unge aktører i andre deler av landet. Viken er også det eneste fylket som i dag ikke er en del av et regionalt filmfond. Dette er også negativt for øvrig kulturnæringsaktivitet som følger av filmbransjen.

Hvilken rolle kan institusjonene spille for økt tilgang til kulturarbeidsplasser og kompetansemiljøer?

De kompetente institusjonene er viktige aktører i de regionale kulturmiljøene og har potensial til å øke aktiviteten og bidraget til kunstnermiljøer. Viken har flere institusjoner med en profil som spiller en viktig rolle både lokalt, regionalt, nasjonalt og som har en internasjonal posisjon.

- Institusjonene melder årlig inn til departementet gode prosjekter som kan bidra til å nå viktige kulturpolitiske mål. Her mener Viken fylkeskommune det ligger et potensial for økt kunstnerisk aktivitet. Vi ser også at institusjonene er opptatt av å bidra til å nå felles samfunnspolitiske mål om å nå et større mangfold med sitt tilbud.
- Institusjonene har en viktig rolle i talentutviklingsprogrammene, og flere av institusjonene har også driftsansvar for disse. Flere institusjoner har talentsatsinger i egen regi. Dette gjelder særlig scenekunst/dramaturgi, dans og musikk. OperaUng er den siste tilveksten.
- Viken fylkeskommune har under pandemien testet ut hospiteringsordninger, som viser at institusjonene kan spille en større rolle for talentutvikling, samtidig som de unge bidrar med nyskaping og nye ideer til institusjonene. Hospiteringsordninger bidrar til at unge utøvere får en god start og erfaring med arbeidslivet.
- Institusjonene kan også være spydspisser i internasjonalt kultursamarbeid.
- Institusjonene er viktige samarbeidspartnere både for det kompetente og det frivillige kulturfeltet i regionene, og spille en viktig rolle i den kulturelle infrastrukturen. De bidrar til å heve nivået og kvaliteten, også gjennom at kunstnere i institusjonene bidrar i det frivillige kulturlivet og i kulturskolene.
- Institusjonene har et særlig ansvar i å tilrettelegge for et kunstnerisk ytringsrom, for å engasjere kunstnere og ulike aktørgrupper tilknyttet kunstproduksjoner og formidling. Synspunkt fra kulturlivet og kunstnerne selv må vektlegges særlig i arbeidet med kunstnermeldingen. Men det må også legges vekt på de stemmene som ikke når fram i dag.

Hvilke kunstfelt har det største potensialet for å oppnå økt rekruttering og etablering i deres region/landsdel?

Statistikken viser at alle kunstfelt, kanskje med unntak av visuell kunst, står svakt i Viken, og speiler i stor grad aktiviteten innen alle bransjer. Siden Viken utgjør en så stor andel av befolkningen, er alle kunstfeltene viktige for å sikre mangfold, kunstnerisk frihet og ytringsfrihet.

Det visuelle kunstfeltet har i langt større grad enn mange andre kunstfelt, kommet langt i et samarbeid mellom det offentlige og sektoren. Selv om det også her er utfordringer, er offentlige innkjøpsordninger, støtte til visningsarenaer, kunsthaller og kunstsentre en økologi som på sett og vis fungerer.

- Viken har en særlig utfordring knyttet til scenekunst, og teater i særdeleshet. Her er aktiviteten langt lavere i Viken enn for både for Oslo og for landet, både når det gjelder antall scenekunstnere, omsetning og ikke minst publikum. Her har Viken gode institusjoner som har stort utviklingspotensial i sitt nedslagsfelt. Viken bruker store ressurser på dette og ønsker at staten går sterkere inn i disse institusjonene i tråd med statlig kulturpolitikk.
- Viken fylkeskommune ser at det er et stort potensial og behov for å styrke satsinger innen film og spill. Her er det et særlig potensiale for økt mangfold og unge stemmer, og for å sette et trykk på å lykkes bedre med integreringen.
- Innen musikk er det stort mangfold av små aktører som nå sliter med å komme seg videre etter pandemien, der inntektsmulighetene er sterkt redusert av flere årsaker. Vi viser her til mulighetsstudiet som skal danne grunnlag for politikuttforming på musikkfeltet i Viken.
- Mangel på felles arenaer som fellesverksteder, atelierfelleskap og andre arenaer for produksjon og utøvelse av ulike kunstarter, kan være en særlig utfordring for selvstendig næringsdrivende og hindre etablering eller tilbakeflytting til deler av landet. Tilgang til infrastruktur og fagmiljø miljø vil være en barriere. Mangel på produksjonsmuligheter fører også til at spisskompetanse innen ulike fag, teknologi- og håndverkstradisjoner flyttet til utlandet.
- Incentiver og innkjøpsordninger for kunst kan styrkes både i det offentlige og private. Ved å styrke ordninger for oppdrag i kulturelle skolesekken, den kulturelle spaserstokken, kunst i barnehagen og kunst i offentlig rom vil oppdragsmengden økes.

Hva er fylkeskommunenes viktigste virkemidler for å legge til rette for flere kulturarbeidsplasser og kompetansemiljø?

Viken fylkeskommune vil særlig trekke fram ulike talentprogrammer som rekrutteringsarenaer. Programmene gjennomføres i samarbeid med kommuner, kunstinstitusjoner, kompetanse- og fagmiljøer. Viken fylkeskommune ser talentsatsingene som særlig viktig mobiliseringsarena for å sikre rekruttering innen mangfold og skape like muligheter for alle til å utvikle og utøve sitt kunstnerskap.

- Viken fylkeskommune finansierer og samarbeider med en rekke aktører om talentutviklinger innen flere kunstarter:
 - Mediefabrikken, talentsatsing gjennom kompetanse- og ressurscenter for unge filmskapere i hele Viken <https://mediefabrikken.no/>
 - *UngMusikk*, et samarbeid mellom kulturskoler i Talentprogrammet UngMusikk omfatter nå 36 kommuner, 12 videregående skoler, 4 folkehøgskoler og Norges Musikkhøgskole. Gir elever i kulturskole og videregående skole i hele Viken tilgang til fordypning, arenaer og utvikling.
 - *Ung Tekst*, utvikling av unge dramatikere i Viken, ved Unge Viken Teater
 - *Ung kunst*, samarbeid om visuell kunst i kulturskolene i et utvalg kommuner

- *Dansefot og NSP2*, talentprogram for unge dansere fra hele Viken, i samarbeid med dansemiljøene i Bærum (Bærum kulturskole og NSP)
- *Katapult*, talentprogram innen populærmusikk i samarbeid med Musikkontorene i Viken
- *Hospiteringsordning* ved kunstinstitusjonene i Viken, flere sjangre, pilotprosjekt

Viken fylkeskommune har et bredt spekter av virkemidler på kunst- og kulturområdet og har vedtatt Temastrategi for kunst og kultur 2022-2025 (viken.no). Her belyses de viktigste kulturpolitiske målsetninger for fylkeskommune og disse er konkretisert i vedtatt handlingsplan. Strategien bygger bl.a. på nasjonale kulturpolitiske mål slik disse er nedfelt i Kulturmeldingen.

- Fylkeskommunene har en viktig rolle i å sikre og bidra til oppbygging og utvikling av de kompetente/profesjonelle regionale institusjonene. Største delen av fylkeskommunens virkemidlene er derfor også bundet opp i faste driftstilskudd i samfinansiering med stat, fylke og kommuner.
- Viken har i særlig grad løftet det visuelle kunstfeltet gjennom støtte til kunstsentre, kunsthaller og kunstinstitusjoner. Sammen med innkjøpsordninger for kunst i offentlig rom viser den visuelle kunstpolitikken betydningen av det offentliges rolle. Viken fylkeskommune ser at denne rollen har vært treffsikker, og kan utdypes og forsterkes.
- I Viken har vi tilskuddsordninger i form av tverrestetisk tilskuddsordning for kulturproduksjoner, festivalstøtte, tilskuddsmidler innen film, bransjeutvikling for kulturnæring, internasjonalt kulturarbeid, den kulturelle skolesekken og den kulturelle spaserstokken. I tillegg kommer faste driftstilskudd både til institusjoner og en rekke organisasjoner, litteraturhus, samt ulike tilskuddsordninger som understøtter mangfold og frivillighet.
- Fylkesbiblioteket er en viktig utviklingsaktør for å bidra til å utvikle folkebibliotekenes rolle i kultur- og samfunnsutviklingen.
- Viken fylkeskommune forvalter Den kulturelle skolesekken (DKS) som gir en stor mengde oppdrag med direkte honorar til kunstnere, og sørger for at alle elever i ungdomsskole og videregående skole opplever et bredt spekter av kunstuttrykk av høy kvalitet.
- Viken fylkeskommune gir tilskudd til Den kulturelle spaserstokken (DKSS) i kommunene, og samler kommunene i et nettverk for erfaringsutveksling og kunnskapsutvikling rundt kultur, aldring og helse. Dette er midler og som direkte går til å honorere kunstnere for deres formidling.
- Fylkeskommunens ordninger bidrar til at hele befolkningen får tilgang til et bredt spekter av kunst og kultur, men det gir også arbeid til mange kunstnere og utøvere.
- Fylkeskommunen stimulerer til økt internasjonalt samarbeid både hjemme og ute, samarbeider om Artist in residency og andre kunstneropphold, arbeider for å styrke internasjonale relasjoner, interkulturell forståelse og muligheter for utveksling av unge gjennom ulike prosjekter og programmer.

Hvordan kan de ulike forvaltningsnivåene best arbeide sammen for å målet om flere kulturarbeidsplasser og kompetansemiljø over hele landet?

Kunst og kultur er i stor grad avhengig av samspill mellom offentlig støtte, oppdrag og tilrettelegging av fysisk og immateriell infrastruktur. Kulturnæringene er sammensatt, og det samme gjelder kunstneres tilknytning til arbeidslivet.

- Som vist tidligere har Viken fylkeskommune og kommunene et godt grunnlag for å samarbeide og mobilisere innenfor et bredt spekter av kulturvirksomhet, men vi mangler tilgang til tyngre virkemidler for å gjøre en større forskjell og bidra til mobilisering og like muligheter for alle.
- Utøvere av kunst og kultur er avhengig av god kulturell infrastruktur, gode arenaer med god akustisk kvalitet og universell utforming. De regionale kulturhusmidlene må tilbake på et nivå

som gjør dem relevante og ordningen bør styrkes. Gode arenaer trenger ulik kompetanse og skaper mange ulike arbeidsplasser.

- God kommunal infrastruktur og tjenester fra et arrangørkontor kan styrke festival- og konsertmuligheter, noe vi så under pandemien at har store ringvirkninger også for andre servicenæringer.

Andre innspill fra Viken fylkeskommune

Viken fylkeskommune ønsker å peke på flere områder hvor fylkeskommunen kan spille en forskjell.

- FNs bærekraftsmål i kulturpolitikken, her er det et stort arbeid som må gjøres på alle nivåer for i større grad å oppnå de ulike bærekraftperspektivene.
- Arbeide målrettet og samordnet for at Vikens mangfoldige og unge befolkning skal utgjøre stemmer og være aktører i kulturlivet.

Tonje Kristensen

Fylkesråd for kultur og mangfold